کۆنفیدراڵیزم، کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك و ڕۆژاوای کوردستان … زاهیر باهیر

زۆرێك لە دینەکان و ئایدۆلۆجییەکان لە چەپەوە بۆ ڕاستیان لە بەرانبەر گرفت و کێشەکانی کۆمەڵ-دا وەستاونەتەوە ، بەڵام هیچ کامیان نەك هەر نەیانتوانیوە ئەو کێشانە لە بەین بەرن، بەڵکو بارودۆخەکەشیان خراپتر کردوە.

لە کاتێکدا کە کێشەکان بەردەوامن و وەکو خۆیان ماونەتەوە ، هەر لەو کاتەوە گروپەکان، پارتە سیاسییەکان و تاکەکانیش بە ئایدیا و بیردۆزی جیا جیاوە هاتونەتە پێشەوە . کۆنفیدراڵیزم، یاخود کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك ،یەکێکە لە ئایدیای چارەسەرەکان .

ئایدیای فیدراسیۆن و کۆنفیدراسیۆن دەگەڕێتەوە بۆ چەند چەرخێك لەمەوبەر. یەکێك لەوانەی کە زۆری لە سەر فیدراسیۆن و کۆنفیدراسیۆن نوسیوە جۆزیف پرۆدۆن، (1809-1865) بووە ، بە تایبەت سەبارەت بە کەنەدا و سویسرا و ئەوروپا . تێگەیشتنی ئەو بۆ ئەو دوو چەمکە و شیکردنەوەکانی بۆیان ، تەواو جیاواز بووە لەوەی کە ئەو سەردەمە قسەی لەسەر دەکرا.

کاتێك کە ئەو چاودێریی و گوێڕایەڵی لێدوانەکانی سەبارەت بە ئەوروپا دەکرد، تێبینی ئەوەی دەکرد کە زۆر جیاوازن لە ئایدیا و تێگەیشتنەکانی ئەو بۆ ئەو دوو تێزە. پرۆدۆن سەبارەت بە لێدوان و بۆچونە باوەکانی ئەو سەردەمە، کۆمێنتی خۆی هەبووە ” ئەمەی کە ئەوان دەیڵێن وادەردەکەوێت کە ئەوان هیچ تێناگەن جگە لە هاوپەیمانێتی هەموو دەوڵەتەکانی کە لە ئێستادا لە ئەوروپادا هەن بە سەرۆکایەتی کۆنگریسەکی دائیم ، ئیتر دەوڵەتەکان گەورە بن یا بچوك لای ئەوان گرنگ نییە . ئەوانیش بەو مەبەستە قسەی لەسەردەکەن کە هەر دەوڵەتێک فۆرمێك لە حکومەت کە پێی بکەوێت و بۆی باشبێت دەگرێت بۆ خۆیەوە . ئێستاش کە هەر دەوڵەتێك بە گوێرەی بڕی دانیشتوانەکەی و قەبارەی گەورە و بچوکی دەڤەرەکەی دەنگی لە کۆنگریس هەیە و دەنگدەدەن، دەوڵەتە بچوکەکان لێرەدا هەر بە زوویی دەخزێنە ناو دەوڵەتە گەورەکانەوە کە پێی دەوترێت کۆنفیدراسیۆن …”1 تێبینی و پەیامەکەی ئەو کاتەی پرۆدۆن بە کاتی خۆشی و ئێستاش هەر ڕاستە . لە ڕاستیدا یەکێتی ئەوروپای کۆنفیدراسیۆن دەزگەیەکی بیرۆکراتیانەیە و یەکگرتنی دەوڵەتەکانە و زۆریش کۆنفیدراسیۆننیکی

نادیمەکراتیانەیە ، "مافی یەکگرتن و یەکێتی، هاوکاتیش مافی ئازادبوون لە بەیاردانی جیابوونەوە و کشانەوە لەو یەکێتییە لە پێش هەموو شتێکەوەیە بۆ هەموو مافە سیاسسییەکانیەوە ، بۆ بە ئەم مافانەی کۆنفیدراسیۆن هیچ نییە جگە لە ناوەندگەراییەکی مکیاجکراو نەبێت"1
باکۆنین و کرۆپتیکین و خەڵکانی دیکەش سەبارەت بەو تێزەی سەرەوە نوسیویانە بەڵام کەسیان ئەوەندەی موورەی بوکچین-یان(1921-2006) لەو بارەوە نەنوسیوە و ئەوەندەی ئەو لەم پرسەدا قوڵنەبونەتەوە.

بوکچین هەر بۆ نوسین لەم تێزە نەدوواوە ، لە ڕاستیدا پرسی کۆنفیدرالیزمی بە پرسی سۆشیال ئیکۆلۆجی، ناناوەندگەراییەوە بەستۆتەوە و بەڕوای وابووە کە بنیاتنانی شارەوانی ئازاد و ئازادیخوازانە بناغەکەیەتی . بوکچین هەر بە تەنها تئیورزان نەبووە ، ئەو لە پێناوی چەمکەکەیی و باوەڕیی-دا زۆر بە پەرۆش و چالاک و ماندوونەناس بووە. ئەو کاتانەی کە لە ژیانیدا بووە ، بەتایبەت لە سالانی 1980 کانا لە هەوڵەی ئەوەدا بووە کە تیئورەکەی بخاتە کارەوە/ پراکتیزەوە. بوکچین زۆر چالاك بووە لە بواری ئەوەی کە خۆی باوەڕەی پێی هەبووە ، ڕێکخەر و بزوێنەری ئایدیاکە بووە و خۆیی بۆ تەرخان کردووە ، لەم بارەوە ئاوا لەسەر چالاکیەکانی ئەو نوسراوە " بوکچین لە شارەکانی Vermont وەکو Burlington لە هەوڵەی ئەوەدا بوو کە ئایدیاکانی، پڕۆژەی [شارەوانی ئازادیخواز] بخاتە کار ەوە ، ئەویش بە کار و چالاکیکردن و هاوکاریی لەتەك کۆمەڵە لە پارتی سەوز لە باکوری ڤێرمۆنت لەگەڵ هەندێك لە پارتی سەوزی بەرلنگتن لە شارەوانی ئەوە بە سەپاندنی دیمەکراسی. بوکچین لەم چالاکیەدا بەردەوام بووە تاکو سالی 1990 کە لە سیاسەت خۆی خانەنشین کردوە . ئایدیاکانی ئەو لە کتێبی بیناکردنەوەی کۆمەڵەدا کە لە سالی 1989 دا و لە کتێبی The Murray Bookchin Reader 1997 بە کورتی چڕکراوەتەوە"2
لای بوکچین بنیاتنانی شارەوانی ئازاد بناخەی بنیاتنانی کۆنفیدرالیزمە، ئەڵتەرنەتیڤەکە/جێگرەوەیەکە بە دەوڵەت-نەتەوە . ئەو وای هەست دەکرد شارەوانی ئازاد بە گەیشتن بە کۆمەڵەی ناچینایەتی و کۆمەڵەکی ئازاد، زۆروورییە . کاتێك کە بوکچین ویستی پڕۆگرامەکەی شارەوانی ئازاد یاخود شارەوانی ئازادیخواز بخاتە چوارچێوەی چالاکیی ئەنارکیستەکانەوە ، ئەمە بووە هۆی ناکۆکی لەتەك ئەنارکیستەکانا، کە لای ئەو بێزارییەکی دروستکرد " بوکچین لە کۆتایی نەوەدەکانی چەرخی ڕابوردوودا لە ئەنارکیزم دابڕا و لە دوا وتاری ، The Communalist Project (2003), بەدیاریکراوی باسی

شارەوانی ئازادیخوازانی کرد کە پێکهاتەیەکیی سەرەکییە لە کۆمەنەڵیزم، Communalism *. بوکچین بڕوای وابوو کە کۆمەنیڵیستەکان وا بڕوایانە کە شارەوانی ئازادیخوازان دوو پەیام دەگەیەنێت هەم بۆ بەدەستهێنانی کۆمەڵێکی لێژک/ ژییر هەروەها بناخەیەکیشە بۆ دامەزرانی ئەو کۆمەڵە “2

جانێت بێڵ-ی برادەری دێرینی بوکچین، کە نزیکەی 8 ساڵێک پێکەوە ژیاون، لە کتێبی Ecology or Catastrophe سەبارەت بە گرنگی و بایاخی شارەوانییەکان و کۆنفیدراڵیزم بۆ بوکچین، دەڵێت ” لە دیدی بوکچین – ئەوە شارەوانییەکان کە دیمۆکراتیزە کراون هەروەها کۆنفیدراسیۆنی شارەوانییەکان وەك جێگرەوەیەکی دەوڵەت-نەتەوەن و کۆتایی و قەڵایەکن بۆ سۆشیالیزم. بوکچین ئایدکان و ئەرگومێنتەکانی کە بۆ شارەوانی ئازادیخوازان، ناودەبرد، هەمووی بە کاملی لە فۆرمی یاخود کتێبی The Rise of Urbanisation and the Decline of Citizenship [هەڵکشانی شارنشینێتی و داشکانی هاووڵاتیبوون] کە لە ساڵی 1986 دا بڵاوی کردەتەوە، خستەتە ڕوو”3 لەم بەشەی ئەم وتارەدا هەوڵدەدەم پێناسەی چەمکی کۆنفیدراڵیزم لە دیدی بوکچین و کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك ، کە تێزەکەی عەبدوڵا ئۆجەلانە، بکەم و ئاوڕێکی خێراش لەوەی کە لە ڕۆژاوادا بەدەستهێنراوە بدەمەوە.

گەرچی بوکچین ئایدیا و پلانی بۆ جێبەجێکردنی تئیورەکەی لە واقیعدا هەبووە، هاوکاتیش ئەوەی زۆر باش دەزانی کە مەحاڵە و خەون دەبێت لە بیناکردنی شارەوانی ئازادیخواز و کۆنفیدراڵیزم لە شارە زەبەلاحەکانی کە هەن لەسەر بناغەی مەنێتەڵێتی و پەروەردە و ڕۆشنبیری باو و ئەو کوڵتورەی کە ئێستا لەناو خەڵکدا هەیە و هەروەها بە هۆی سروشتی ناوەندگەرایی کۆمەڵەی -شەوە . بوکچین دەرکی بەوە کردبوو کە دروستکردنی شارەوانی ئازادیخواز داخوازی جۆرێکی جیاواز لە پەروەردە و خۆپێگەیاندن و ڕێکخستن، دەکات و ئەوەشی دەزانی کە ناوەندگەرایی یەکێکە لە ڕێگرە سەرەکییەکان . بیرکردنەوەی ئەو سەبارەت بە شارەوانی ئازایخواز ئاوا نمایشکراوە ” بوکچین هەر لە ساڵی 1950 کانەوە لایەنگر و پێداگربووە لەسەر دیمۆکراسی ڕاستەوخۆ یاخود ئەنجوومەنی دیمۆکراتی . ئەو سروشی لە نوسینەکانیی H.D. Kitto هەروەها Alfred Eckhard Zimmern وەرگرتووە. سەبارەت بە چەمکی کۆنفیدراسیۆنیش، بوکچین لەژێر هەژموونی بیردۆزان و بیرکەرەوانی ئەنارکیستەکانی چەرخی نۆزدەدا بووە. ئەو شارەوانی ئازادیخوازانی بە دیدی یۆتۆبیانەوە لەبارەی ناناوەندگەرایی [ئۆتۆنۆمی] بە گچکەکردنەوەی شارەکان، هەروەها بە

قەبارەی مرۆڤەکانەوە لەشانی کۆمۆنێتی□ی□ ئیک□ل□جی□ی□کانەوە و دیسانەوە بە تێزی شۆڕشی شارنشینیەوە، گرێداوە "2

جانێت بێڵ لەگەڵ ئەوەی سەرەوەدا نایەتەوە. لە نامەیەکیدا کە 09/12/2017 بۆی ناردوم ، ئەو هۆکارەکان کە هەژموونی خۆیان لەسەر ب□وکچین داناوە ، بەم جۆرە بۆمنی نوسیوە " ئەوەی کە سروشی بیرکردنەوەی بوکچینی بۆ کۆنفیدراسیوێن ، هێناوە جۆزیف پرۆدۆن و باکۆنین و ئەوانی دیکە نەبوون ، بەڵکو چیرۆك و چالاکیی نقابەی CNT ئیسپانی (Confederation Nacional del Trabajo) لە ئیسپانیا بوو . کتێبەکەی The Spanish Anarchists تەرکیز لەسەر هەیکەلی سی ئێن تی وەکو کۆنفیدراسوێنێك، دەکات . ئەو لەو کتێبەیدا لە هەوڵی خستنەڕوی ئەوەدایە کە پێچەوانەی تۆمەتەکانی کە مارکسییەکان داوێناتە پاڵ ئەنارکیستەکان بیسەلمێنێت ، کە لە ڕاستیدا ئەنارکیستەکان دەتوانن خۆیان ڕێکبخەن، ئەوان بنیاتنانی کۆنفیدراسوێن و دامەزراندنی قەوارەی [هەیکەلی] لە خوارەوە بۆ سەرەوە هەڵد□ بژێرن"

وێڕای ئەوەی کە بوکچین باوەڕی بە ناناوەندگەرایی و ک□م□□کی ئیکۆلۆجی هەبووە ، لەگەڵ ئەوەشدا باوەڕی وا نەبووە کە ئەوەی سەرەوە بتوانرێت بەبێ کۆنفیدراڵیزم بەدەستبهێنرێت ، کە تۆڕێکە لە ڕێگایەوە شارەانییەکان دەتوانن یەکبگرن و هاریکاریی یەکدی بکەن بە هاوبەشکردنی دەرامەت و داهاتیان لە نێوانی خۆیاندا لەسەر بناخەی بەگوێرەی پێویستییەکانی تاک و خودی کۆم□ن□تیەکان. لەگەڵ ئەوەشدا هاوکات ئەو باوەڕی وابووە کە هەر یەکە لە شارەوانییەکانی ناو تۆڕەکە لە کێشانی سیاسەت و کاروباری نێوخۆیانا، پێویستە ئازاد بن و ئۆتۆنۆمی خۆیان هەبێت. پێناسەی بوکچین بۆ کۆنفیدراڵیزم " کۆنفیدراڵیزم لەسەرو هەموویان□و□ تۆڕێکە بۆ ڕێکخستنی کاروباری ئیداریی شارەوانییەکان کە ئەندامەکانیان یاخود ن□ر□اوەکانیان [وەفد] لە ڕیگای دیمۆکراتی ڕاستەوخۆوە لە نێو ئەنجوومەنە دیمۆکراتییەکانا لە شار و شارۆچکە و گوندە جیاجیاکانا و گەرڕەکەکانی شارە گەورەکانا،هەڵدەبژێرن . ئەندامانی ئەم ل□ژانەی کۆنفیدراسوێنەکە لە شێوەیەکی زۆر توند و بێ لادان لە داخوازییەکان، دەستڕۆیشتنیان [صەلاحییەت] پێدەدرێت، لە نزیکەوە چاودێریان دەکرێت. کەی پێویست بوو بانگدەکرێنەوە، بەرپرسیار دەبن لە بەرانبەر ئەنجوومەنەکانا کە دەستنیشانیان کردون یا هەڵیانبژاردوون بۆ ئامانجی هاوکاریی یەککەوتن و ئیدارەدانی سیاسەتەکان و کاروبارەکان کە لە لایەن خودی ئەنجوومەنەکانەوە فۆرمیلە کراون"4

□وبەڕووبوونەوەی دروستکردنی کۆنفیدرالیزم داخوازی دروستکردنی

شارەوانی ئازادیخواز دەکات کە کار لەسەر پایە سەرەتاییەکانی وەکو ناناوەندگەرایی، ئیکۆلۆجی کۆمەڵایەتی [سۆشیال ئیکۆلۆجی]، پەیوەستبوونەوە و فێمێنیزم کە ئەرکگەلێکی زۆر گرنگن . هەر یەك لەم پایانە بەستراون بە یەکدییەوە کە هیچ کامیان بە ئەوی دیکەیان ناکرێت و کارا نابن. بوکچین ئەمەی زۆر بە باشی ڕونکردۆتەوە کە دەڵێت " قسەکردن لەسەر دروستکردنەوەی کۆمەڵە و پەیوەندیمان لەتەك دونیای سروشتیانەدا ، گوایە تەنها دەتوانرێت لە ڕێگەی ناناوەندگەراییەوە یاخود لۆکاڵیزمەوە یاخود خودی خۆڕاگریی خودئیکتیفاییەوە، هەر لە فەزای ناتەواوی چارەسەرەکانا دەمانهێڵێتەوە"4 وەرای ئەمەش بوکچین پێداگریی لەسەر ئەوە دکات کە ناناوەندگەرایی و خودئیکتیفایی بە تەنها مانای ئەوە ناگەیەنێت کە کارێکی دیمۆکراتیانە بێت و لە توانای چارەسەرکردنی گرفتەکانی کۆمەڵ-دا سەرکەوتوو بێت لە ئامانجەکەیدا ، هەر بەم هۆکارەش بەردەوام دەبێت و دەڵێت " ڕاستییەکی گرفتاوییە کە دەرك بەوە نەکەین ، کە ناناوەندگەرایی، خودئیکتیفایی بە تەنها خۆیان و لە خودی خۆیانا بە زەروورە بە پرۆسەیەکی دیمۆکراتی بناسین . شارە نموونەییەکەی Plato [قوتابییەکەی سوقرات و مامۆستاکەی ئەرستۆل] لە کۆمارەکەیدا لە ڕاستیدا وا کێشە کێشرابوو کە خودئیکتیفا بێت، بەڵام خودئیکتیفابوونەکەی تەنها بە پاراستن و بەردەوامبوونی جەنگاوەرەکانی و هەروەها نوخبەی فەلسەفییەکەی، بوو. بەڕاستیش ئیمکانەتی پاراستنی خودئیکتیفابوون پابەندە بە تواناوە، هەر وەکو لە بەرگرییکردنی شاری Sparta [شارێکی گەورەی یۆنانییە کۆنەکان] لە بەرانبەر هەژموونی " گەندەڵییدا" لە دەرەوەی کولتورەکان، دەیبینین (کە کاراکتەرەکە و دەتوانم بڵێم هێشتا لە زۆر کۆمەڵەی داخراوی ڕۆژهەڵاتا دەردەکەوێت).

هەر بە هەمان پێوەر ناناوەندگەرایی لە خودیی خۆیدا زەمانەتی ئەوە ناکات کە کۆمەڵێکی ئیکۆلۆجیمان دەداتە دەست. کۆمەڵێکی ناناوەندگەرایی زۆر بە ئاسانی لە شانی هیراشییەتێکی ئەوپەڕی ڕەق و تەقدا. دەکرێت هە بێت. بەرچاوترین نموونە ئەوروپا و فیوداڵیزمی ڕۆژهەلاتە. ڕیزبەندی هیراشیانەی کۆمەڵایەتی کە تیایدا ئەمیرەکان و دوقەکان و بارۆنییەکان لە پلە و پێگەی باڵادا نیشتوون و دانیشتوانی کۆمەنەتییە ناناوەندگەرییەکان [ئۆتۆنۆمییەکان] بەڕێوەدەبەن . لەگەڵ هەموو ڕێزێکمدا بۆ fritz Schumacher ، بچوك مەرج نییە کە جوان بێت......ئەگەر ئەمە ستایشی ئەم کۆمەنەتییانە بکەین هەر لەبەر ئەوەی کە ناناوەندگەریین ، یا خودئیکتیفایین یاخود بچوکن یا " تەکنەلۆجیایەکی ماقوڵ و بەجێ " بەکاردەهێنن ئەو

کاتێ ئەمە ناچاردەبین کە فەرامۆشی ئەو هۆکارەش بکەین کە لەڕووی کولتورەوە وەستاو و مەنگن ، ئەمە جگە لەوەی هەر بە ئاسانیش لە لایەن دەستەبژێرە دەرەکییەکانەوە پاوان بکرێن "4

بوکچین کە باسی لە کۆنفیدرالیزم کردووە لە ڕووی سیاسییەوە وەکو جێگرەوەیەك بۆ دەوڵەت-نەتەوە داینراوە. ئەو دەیزانی کە لە کاتێکدا کە دەوڵەت دەزگــاو سیاســەتی خۆی هەیە ، هاوکــاتیش ئــابوریی سەرمایەداریی لە ڕێگــای دەزگەکــانییەوە وەکــو هێـزی سەربازیی و پۆلیسیی و سیخوڕیی و دەزگای دیکەی وەکو : کەنیسە و مزگەوت و بانق و دەزگە دراوییەکـانی دیکە و میـدیا و دادگـا، ئـابورییەکەی لەو ڕێگایانەوە دەسەپێنێت و کۆمەڵ کۆنترۆڵ و هەیمەنە دەکات .

بـوکچین بـاوەڕی وابـوو کە کۆنفیـدرالیزم لە ڕێگـای شـارەوانییە ئازادیخوازەکـانەوە دەبێــت دەزگەکــانی خۆی بخــولقێنن ، کێشەی سیاسـەتەکانی خۆی بکێشێ، ڕۆشنـبیریی و پەروەردەی خۆی بەکـاربەرێ، ئابووریی خۆی دروست بکات ، تاکەکانی کۆمەڵ یاخود هاووڵاتیانی توانادار بکات . ئابەم شێوەیە بوکچین جەختی لەسەر ئەوە کردەتەوە و وتـویەتی " کاتێـك کۆنفیـدرالیزم وەکـو مەبادیئەکـانی یـاخود بنەماکانی ڕێکخستنی کۆمەڵ دەگاتە ئەو پلەی پێشکەوتنی ئەو کاتەی کە خودی ئابووری کۆنفیدراڵیز کرا [واتە کە ئابوریی ئازاد کرا لە لایەن کۆنفیدراسیۆنەکەوە و خاوەندارێتی لەکرا- زاهیرا] ئەویش کێڵگەکانی ناوچەکە ، کارگە و کارخانەکان هەروەها ئەو پرۆژانەی کە پەیوستن بە کۆمەڵ، بخرێنە ژێردەستی شارەوانییە لۆکاڵییەکانەوە ، ئیدی ئەمە تەواوی کارەکەیە . کاتێك کە کۆمەنێتییەکە بچوك یا گەورە لە تۆڕێکـی گرێـدراو و یەکگرتـوودا لە تەك کۆمەنێتییەکـانی دیکە، دەستدەکەن بە بەڕێوەبردنی سەرچاوە ئابوورییەکانی خۆیان، ئەوە ئەنجامدانی کارەکەیە"4

جـانێت بێڵ لە کتێبەکەیــدا: The Politics of Social Economy, و Libertarian Municipalism لە بەندی 11 دا بە زمانێکی ئاسانتر و پـاراوتر هەوڵیــداوە کە بـاشتر ئایـدیاکانی بـوکچین سەبارەت بەو کۆپلەیەی سەرەوەی ئەو، ڕوونبکاتەوە و شرۆڤەیان بکات. ئەو دەڵێت " کۆنفیدراسیـۆن تۆڕێکە کە تیایـدا چەنـد لایەنێکـی سیاسـیانە بۆ دروستکردنی دامەزراوەیەکی گەورەتر لە هەموویان، یەکدەگرن . وێڕای ئەوەی کە لایەنێکـی گەورەتــر لە پرۆســەی هاوپەیمانێتییانــا دروستدەبێت ، بەڵام لایەنە بچووکەکان لەناو ئەو هاوپەیمانێتییەدا خۆیان هەڵناوەشێننەوە و گەڕیان گومنابێت ، بەڵکو لەبری ئەوە، ئـازادیی و شوناسـنامە و سـەروەرێتی خۆیــان، گەرچـی لەو هاوپەیمانێتییەشدان، هەر دەپارێزن."5

شتکی ئاشکرای و خاکی سرکیی گر خکی ل ووی ئابوریو
ب گوری پویستیی‌کانیان یکسان نبن، ئو ل وانگی
سیاسیشو جیاوازی گور ل نوانیانا دردکوت و ئو کاتش
بیاکادان و شوش ل نوانیانا سر هددا. هاوکاتیش
ئاشکرای ک یکسانی ئابووریی وونادات ئگر خودی خکی خیان
کنتری ئابووریان نکن. ئمش مانای ئوی ک ئابووریی
بهیچ شویك نابت ل دستی خاوندارتی تایبتییدا بت، یاخود
ل دستی دوتا ک ناوی خاوندارتی خکی/ کرتی گشتی لنراو
، یا بهاوبشی ل دستی خاوندارتی دوت و خاوندارتی
تایبتدا ، ببت، ب واتایکی دیک ئابوری تک ل کرتی گشتی
و کرتی تایبتی . جانت ب ل همان کتبدا Libertarian
Municipalism ل بندی 12 دا ، ل بشی ب شارونیکردنی
ئابووریی [Municipalaised Economy] ک ترخانی کردووو ب ئو
جر ئابووریی ک کمنتییک پویستتی جیاوازی ئو جر
ئابووریی دکات ل جرکانی دیکی ئابووریی، ک ل کمانکدان
ک ل سر بناغی کمی چینایتی خیانیان گرتوو. ئو دت :

" شاروانی ئازادیخوازان گش ب فرمك ل خاوندارتی گشتی
ددات ، ک ل استیدا گشتیی. سیاستی ئابوریانی شاروانی
ئازادیخوازان، پشنیاری جرك ل ئابوریی دکات ک ن
خاوندارتی تایبتی لدکرت ، ن پارچ پارچش دکرت ب
هروزیی گچککان و ن خمایکردنیش دبت، بکو ئابورییک،
ک شاروانیان [وات ئازادکراو – زاهیر] کراو و خراوت ژر
دساتی کمنتییکو "خاوندارتی گشتی" و هر ل لاین
ئویشو کنتردکرت."
" ئم بشاروانیکردنی ئابوریی [ئازادکردنی ئابوریی – زاهیر]
یانی " خاوندارتی" و بوبردنی ئابوریییک ل لاین
هاوتیانی کمنتییکو، موککان ب هردك جریو: زوی و
کارگکانو، چی دی موکی تایبتیی نابن و خاوندارتی
تایبتییان ل ناکرت بکو دخرن ژر دساتی تواوی
هاوتییان ل ئنجوومنکانیانا. لم بارDا هاوتیان ب
کم ، هموان، " خاوندارن" ب سرچاوکانی سامانی ئابوریی
کمنتییکانیان و خیان فرمیلیان دکنو و زامندی لسر
سیاستی ئابوریی ب کمنتییک، ددرت. ئو ئوانن نك
بیرکراتکان و سرمایدارکان، ک سبارت ب ژیانی ئابوریی ،
بیارکان ددن........ ل کمکی ماقوی/ ژیریی ئنارکیستیدا
نایکسانی ئابوریان ل گای گانوی سامان ، موکییتی

تایبەتی و هەروەها ئامرازەکانی بەرهەمهێنان بە شارەوانی، لەناودەچێت، بەهۆی بە شارەوانیکردنی ئابوورییەوە، [ئازادکردنی ئابوورییەوە زاهیر] سەرچاوەکانی سامانی چینی خاوەندار لە لایەن خەڵکانی ئاساییەوە دەستی بەسەردا دەگیرێت و دەخرێتە ژێر چنگی کۆمەنتییەکەوە تاکو بە بەرژەوەندی هەموان بەکاربهێنرێت. “5

چەمکی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك:

عەبدوڵا ئۆجەلان سەرکردەی پارتی کرێکارانی کوردستان ، پەکەکە، پێش سەردەمی بەندکرنی و لەسەردەمی بەندیی-دا بیری لە بزوتنەوەی پەکەکە و لێکدانەوەی بۆ کردووە ، هەروەها شیکردنەوەی بۆ هەرەسهێنانی شورەویی ئەو کاتەو بلۆکی وڵاتانی کۆمۆنیستی لە ڕۆژهەڵاتا، کردووە. هاوکاتیش ئەزموون و ئایدۆلۆجی هەر هەموو پارتە کۆمۆنیستەکانی لە جیهاندا لە گەڵ یەکدیدا بەتایبەت ئەوانەی خۆرهەڵاتی ناوین بەیەکەوە گرێدەداتەوە و شاهیدی دەستکەوتەکانیان بوو، کە لە زەمینەی واقیعدا ، هەموو شتێك بوو جگە لەوەی کە ئەوان بانگەشەیان بۆ دەکرد. لەگەڵ هەموو ئەمانەدا خاڵی وەرچەرخان و گۆڕانی ئۆجەلان لە بەندیخانەدا خۆئاشناکردنی بوو بە ئایدیاکانی مورەی بوکچین . ئۆجەلان لە ڕێگای پارێزەرەکانیەوە چەند جارێك نامەی بۆ بوکچین ناردوە تاکو لە ئایدیاکانی ئەو باشتر تێبگات بە ئەوەی لەگەڵ چەمکەکانی پەکەکەدا بیانگرێتە بەرچاو، بەڵام بوکچین لە کۆتایی ژیانی و لەسەر پێخەفی مردن، بووە، هەر لەبەر ئەوەش نەیتانیوە بچێتە گفتوگۆیەکی زۆر جددیەوە نە بە پەیام و نە بە نوسین .

لەسەرەتای ئەم چەرخەدا ئۆجەلان بە تەواویی تێگەیشت کە پرۆژەکەی بوکچین سەبارەت بەئەنجومەنەکانی هاووڵاتییان و پرسی کۆنفیدراڵیزم، دروستترین چارەسەرن بۆ هەموو نەتەوەکان و کەمایەتییە نەتەوەییەکان کە لە وڵاتانی ناوچەکەدا دەژین. دوای ئەم تێگەیشتنە ، ئۆجەلان ئایدیای دەوڵەت-نەتەوەی ڕەتکردەوە. لە ڕاستیدا ئەو ئێستا باوەڕی وایە دەوڵەت-نەتەوە ڕێگوزیشەی گرفتەکانە زیاتر لەوەی کە چارەسەربێت ، ئەو وای دەبینێت کە ئەوە دەوڵەت-نەتەوەیە کە تا ئێستاش کارەسات بۆ خەڵک دەهێنێت. دەنوسێت “ئەگەر دەوڵەت-نەتەوە بەبێ پشتی سەرمایەداریی مۆدێرن بێت ، بە دنیاییەوە قەفەسێکە بۆ کۆمەڵگە سروشتییەکە........دەوڵەت-نەتەوە لەژێر ناوی کاپیتاڵیزم-دا کۆویکرنەی/ ماڵیکردنی کۆمەڵگە دەکات و کۆمەنتییەکە لە سروشتە بناغەییەکانی نەیار/ غەریب دەکات”6

ئەجەلان باوەڕی وایە نەك هەر نەتەوەكان ئایندەیان لەژێر سایەی دەوڵەت-نەتەوەدا نییە ، بەڵكو تاكەكانیش – هاووڵاتیان- ئایندەیان نییە مەگەر خۆیان لەتەك جۆرێك لە مۆدێرنیتی كۆمەڵ-دا بگونجێنن ” هاووڵاتیبوون لەسایەیدا [سایەی دەوڵەت-نەتەوە -زاهیر] هیچ پێناسەیەكی نییە بەڵكو ڕوودانی گۆڕانكارییەكە لە خاوەندارێتی تاییبەتی كۆیلایەتییەوە بۆ كۆیلایەتی دەوڵەت”6

ئەجەلان دەیزانی كە ڕیشەی گرفتەكان لە گەلێك كۆمەڵدا ، وەكو كۆمەڵی كوردیی، بەتایبەتی لەو ناوچەیەی كە لێوەی هاتووە، كامانەن. لای ئەجەلان تەنها ئەوە بەس نەبوو كە بە تەنها دەوڵەت-نەتەوە ڕەتبكاتەوە ، ئەو باوەڕی وایە لەتەك ئەوەشدا خەڵكی دەبێت تەركیز بكاتە سەر گرفتێكی سەرەكی دیكە كە لە كۆمەڵدا بە ماوەیەكی دوورو درێژ هەیە، كە پرسی ژنانە. ئەجەلان زۆری لەسەر كۆمەڵی كۆن [قەدیم] خوێندەتەوە ، هەر لەكاتی یەكەم مەدەنییەتەوە پێش 10 هەزار ساڵ هەروەها ڕۆڵی ژنان لەو كۆمەڵانەدا هەر لەو سەردەمانەوە . بەو خوێندنەوە قووڵە، ئەو دەركی بەوە كرد كە كەهەموو پرسەكان، كێشەكان هەر لە دەوڵەت-نەتەوەوە لە ڕێگای چەوساندنەوە و بەكارهێنان و كۆیلەكردنەوە تا دەگاتە كێشەی ژنان و یەكسانی جێندەیی زۆر بە توندی بە یەكدییەوە گرێدراونەتەوە هەر لەبەر ئەوەش ناتوانرێن بەجیا چارەسەربكرێن. لە ڕاستیدا ئەجەلان وابیردەكاتەوە كە چەوساندنەوە و بەكارهێنان لە كۆیلەكردن و سەركوتكردنی ژنانەوە دەستپێدەكات ” بەبێ كۆیلەكردنی ژنان هیچ كام لە جۆرەكانی دیكەی كۆیلایەتی نەیدەتوانی بوونی هەبێت ، ئیتر لە بەردەوامبوون و گەشەكردنی خودی كۆیلایەتی بگەڕێ…..بەبێ سەركوتكردنی ژنان سەركوتكردنی سەرجەمی كۆمەڵێكە مەحاڵ بوو یاخود پێشبینی نەدەكرا”6

ئەجەلان زۆر بە جددی كێشەی ژنانی وەرگرتووە تا ئەو ڕادەیەی وای بیردەكردەوە كە ژنان نەتەوەیەكی كۆڵۆنایزكراون. چەمكەكانی ئەو سەبارەت بە ژنان ئەو ڕاستییە دەردەخەن كە ئەو چەند پەرۆشی پرسی ژنانە، جەختكردنەوەی لەسەر بەشداریكردنی ژنان لە یەكەم تێگەیشتن و هەنگاونانی خەباتكردنا بۆ چارەسەركردنی گرفتەكانیان و هەروەها سەراپای گرفتەكانی كۆمەڵیش، بناغەیین. ئەجەلان بە كەتواریی كاری لەسەر ئەمە كردوە كاتێك كە لە شاخ بووە توانیوێتی زۆرێك لە ژنان تێكەڵاوی بزوتنەوەی پەكەكە بكات، نەك هەر لە كورد ، تەنانەت لە غەیرە كوردیش . بە تێپەڕبوونی زەمەن ئەجەلان زیاتر لە ڕۆڵی ژنان ئاگابووەوە ، نەك هەر بە تەنها لە جەنگینیانا بۆ چەك دژی دەوڵەت ، بەڵكو جەنگینیان دژ بە دەوڵەت لە ڕێگای جیاوازەوە بۆ دروستكردنی كۆمەڵێكی نوێ لەسەر بناغەی كۆنفیدراڵیزمی دیمۆكراتیك

” كۆنفيدراڵيزمى ديمۆكراتيك ب□ كوردستان دەوڵەت-نەتەوە نييە ،...... بەڵكو سيستەمێكى ديمۆكراتيانەى خەڵكييە بە بێ دەوڵەت”6

بۆچى ئۆجەلان ئەوەندە پێداگريى لەسەر كۆنفيدراڵيزمى ديمۆكراتيك كردووە؟ پێناسەى ئۆجەلان بۆ ئەو چەمكە چييە؟
ئۆجەلان لە شوێنێكدا پێناسەى كۆنفيدراڵيزمى ديمۆكراتيكى لە چەند وشەيەكدا كورتكردۆتەوە ” ديمۆكراسيى ، ئيكۆلۆجيى ، كۆمەڵى ئازاديى جێندەيى... ياخود ديمۆكراسى بە بێ دەولەت” 7
ئەو باوەڕى وايە سەرمايەداريى لە سەر 3 پايە دروستبووە و خۆى گرتووە: سەرمايەداريى مۆديرين، دەوڵەت-نەتەوە، پيشەسازيبوون [پيشەسازيكردنى وڵات – زاهير]. ئەو باوەڕى وايە كە خەڵكى خۆيان دەتوانن ئەمانە واتا□ ئ□و 3 پايەيە بە ” ديمۆكراسى مۆديرانانە، نەتەوەى ديمۆكراسى، ئابووريى كۆمونانە [بە هاوبەشيكردنى ئابوريى – زاهير] لەتەك پيشەسازى ئيكۆلۆجيانە [وڵات ئيكۆلۆجيانە پيشەسازى بكرێت – زاهير]” 7 جێگابگرنەوە.

ئايدياى كۆنفيدراڵيزمى ديمۆكراتيك لاى ئۆجەلان خۆڕێكخستنى خودى خەڵكى خۆيەتى بۆ بەڕێوەبردنى خۆى. ئەو ئەم پلانە بە كارى خەڵكە ڕەشووڕووتەكەى خوارەوە دەبينێ كە لە ڕێگاى دەستەجەمعييەوە، بڕيارەكان سەبارەت بە كاروبارەكانيان لە لايەن خۆيانەوە دەدرێت ، نەك لە دەرەوەى خۆيان، ئەويش لە ڕێگاى ديمۆكراتى ڕاستەوخۆوە كە لەوێدا كۆنترۆڵكردنى دەوڵەت ياخود هەر ئيدارەيەكى ديكەى پاوانخواز ڕەتدەكاتەوە. ئەو نوسيوێتى ” كۆنفيدراليزمى ديمۆكراتيك نموونەيەكى واقيعيانەيە بۆ خەڵكانى سەركوتكراو. كۆنفيدراڵيزمى ديمۆكراتيك مۆدێلێكى كۆمەڵايەتى دەوڵەت-نەتەوە نييە. لە لايەن دەوڵەتەوە كۆنترۆڵ ناكرێت. هاوكاتيش كۆنفيدراڵيزمى ديمۆكراتيك ب□ كوڵتووركردنى ڕێكخستنى پێشنياركراوى نەتەوەى ديمۆكراسييە. كۆنفيدراڵيزمى ديمۆكراتيك لەسەر بناغەى بەشداريكردنى جەماوەرە ، پرۆسەى بڕياداني□كانە كە كۆ كۆمۆنێتيەكان دەيدەن”6 ئۆجەلان بەردەوام دەبێت لەسەر قسەكانى و دەڵێت ” [كۆنفيدراڵيزمى ديمۆكراتيك] .. دەتوانێترێت بە ئيدارەيەكى سياسى نادەوڵەت ياخود ديمۆكراسى بە بێ دەوڵەت ناوزەد بكرێت. پرۆسەى بڕياردانى ديمۆكراسيانە نابێت چەواشەيى دروستبكات لەتەك ئەو پرۆسانەى كە ناسراون بە ديمۆكراسى لەلايەن ئيدارە كۆمەڵايەتييەكانەوە. ئيدارەى دەوڵەتەكان تەنها ئيدارەى دەوڵەتين بەڵام ديممۆكراسي□ت، فرمانڕەوايى دەكات. دەوڵەتەكان لەسەر بناخەى دەسەڵات/ هێز دامەزراون ، بەلام ديمۆكراسى لەسەر بناغەى بڕيارى هەرەوەزى /

بەکۆمەڵەی کە هەموویان لەسەری ڕێککەوتون و ڕیکن، بنیاتنراوە”6
تائێستا پێناسە و دیدی کۆنفیدراڵیزم لە لایەن بوکچینەوە و هەروەها پێناسە و ڕوانگەی ئەجەلان-یشم سەبارەت بە کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك، باس کردووە. ئێستاش با بزانیین چ وێکچونێك و جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو چەمکەداو هەروەها لە دیدی ئەم دوو کەسەدا هەیە؟ . بەڕای من هەردوو تێزەکە و دید و ڕوانگەی بوکچین و ئەجەلان زۆر نزیکی و وێکچوون، هاوبەش دەکەن. ڕەنگە ئەوان هەردوکیان دوو چەمکی جیاوازیان بۆ تێزەکانیان هەڵبژاردبێت ، بەڵام مانا و ئامانج لای هەردووکیان یەکە.

چەند جیاوازییەکی لاوەکی لە نێوانیئانا هەیە وەکو ئەوەی ئەجەلان کۆنفیدراڵیزم-ی کردووە بە کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك. هەروەها لە بری بەکارهێنانی شارەوانییە ئازادیخوازەکان ئەجەلان ناوی جیا جیای بۆ ئەو ئیدارانە هەڵبژاردووە وەکو ئەوانەی کە لە ڕۆژاوادا پیادەکراون. ئەوەندەی من ئەجەلانم خوێندبێتەوە ئەوە تێگەیشتوم تیئۆرەکەی – کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك- وەکو چارەسەرێك بۆ بەیەکادانەکان و گرفتەکانی نێوان نەتەوەکان و کەمایەتییە نەتەوەکانە تایبەتن بەو ناوچەیەی کە ئەو سەری لەوەدەرهێناوە . بەڵام بوکچین زیاتر لە ئەجەلان ڕۆیشتووە و باوەڕی وایە کە کۆنفیدراڵیزم چارەسەرە بۆ سەرجەمی مرۆڤایەتی و ڕێگایە بۆ کۆتاییهێنان بە پاوانخوازیی سەرمایەداریی لە هەموو لایەکەوە. لەبەر ئەمەش کۆنفیدراڵیزم لای بوکچین چارەسەرە بۆ گرفت و کێشەکانی خەڵکی کە لە جیهاندا ڕووبەڕووی دەبنەوە نەك هەر بە تەنها لە ناوچەیەکدا یاخود لە چەند وڵاتێکدا.

جیاوازییەکی دیکەش هەیە . ئەجەلان لە شیکردنەوە و توێژینەوەکەی بۆ مێژوی مەدەنیانەی مرۆڤ، چەوساندنەوە و کۆیلایەتی، ئەو باوەڕی وایە کە کۆیلایەتی لە کۆیلەکردنی ژنانەوە دەستی پێکردووە و هیراشییەتیش لە پاوانخوازیی پیاوانەوە بە ژنان دستی پێکردووە ، گەر چی لە شوێنێکی دیکەدا لەگەڵ بوکچین-دا دێتەوە کە دەڵێت ” من بۆ بەردەوامی ئەوەم خستەتە ڕوو کە کۆمەڵەی باوکسالاریی لە ” شامان” [شامان پیاوانی ریشچەرم و دەمڕاستی خاوەن کەسایەتی بوون – زاهیر] شێخە بەتەمەنە خاوەن ئەزمونەکان ، سەرکردە سەربازییەکان، بووە. ڕەنگە کارێکی ژیرانە بێت ئاوڕێك لە بنەما نموونەییەکان بۆ کۆمەڵەکی نوێ لەناو ئەم جۆرە گەشەکردنەدا بدەینەوە لەشانی ” کۆمەڵەکی نوێ”وە کە مەبەستمانە تاکو بزانین کە بارودۆخێك هەبووە بۆ سەرهەڵدانی سیستەمی هیراشی/قوچکەیی لەناو خێڵەکانا. بەم

شێوەیە دابەشبوونە زەروورییەکە گەیشتە دواکێشەی، ئەمەش لە کاتێکدا کە سیستەمی هیراشی تەشەنەی بە فۆرمیلەکردنی / پێکهێنانی چینێکی سابیت و هەروەها ڕێکخراوی شێوە دەوڵەتی ، کرد"8

پرسی سیستەمی هیراشیی/ قوچکەیی ڕۆحی تئیورەکەی ئەجەلانە وەکو شارەوانی ئازادیخوازان بە بوکچین، گەرچی هەردووکییان هیراشییەت بە بە بناغەی کۆمەڵی چینایەتی دەزانن . ئاشکرایە کە بوکچین زۆر قوڵتر لە ئەجەلان لە کێشەی هیراشی و کۆمەڵی هیراشیانە ڕۆچووە، زیاتر و قوڵتر لە ئەجەلان سەبارەت بەوەی کە چۆن پاوانخوازیی لە نێو سەرانی خێڵەکان و ، سەرانی خێزان و بەتەمەنەکان و هەروەها لە پاوانکردنی ژنان لە لایەن پیاوانەوە ، پێش کۆمەڵی چیانیەتی، بوونی هەبووە. " بە گوێرەی کارل مارکس " یەکاسانییەکانی نەو کۆمەڵە سەرەتاییەکان " بە گەشەکردنی چینە کۆمەڵایەتییەکانەوە هەرەسی هێنا، کە لەوەدا ئەوانەی کە خاوەنی سامان و موڵك بوون هێزی کاری ئەوانەیان بەکارهێناوە کە هیچیان نەبووە. بەڵام بە تێڕوانینی مێژوی هاوچەرخ ، بوکچین ئەوە تێگەیشت کە شیکرردنەوەی چین بە تەنها لە خۆیدا شرۆڤەی تەواوی چەوساندنەوەی کۆمەڵایەتی ناکات. کۆتاییهێنان بە کۆمەڵی چینایەتی پەیوەندی نەوانی باڵادەستان و ژێردەستان چارەسەرناکات ...... بوکچین پێداگریی لەسەر زەروورەی نەهێڵانی نەك بە تەنها چینەکانی نەو کۆمەڵە بەڵکو هیراشییەتی نەو کۆمەڵیش ، کردووە..... هیراشییەت و پاوانخوازیی[هەیمەنە] لە دیدی بوکچینەوە لە ڕوی مێژوییەوە پایەی داپڵۆسین و سەرکوتکردن بووە و هەر لەوەوە پەیوەندییەکانی چینایەتی بناغەیان گرتووە"9

لەگەڵ ئەو شرۆڤەیەی کە لە وێکچوون و جیاوازییەکانی نەوان بوکچین و ئەجەلان کردومە، جانەت بێڵ باوەڕی وایە کە تئیورەکەی ئەجەلان زۆر یان کەم هەمان ئەوەی بوکچینە و ئەجەلان تئیورەکەی بوکچینی خستۆتە کارەوە . لەیەکێك لە بەنەکانا ئەو دەڵێت " من وا بیردەکەمەوە کە بوکچین ساوایەکی بووە و ئەجەلانیش کردویەتی بە منداڵێك"10 ئەو لەسەر قسەکانی بەردەوامدەبێت و دەڵێت " ئەجەلان هەندێك لە مۆدێلە ئۆریجانەڵەکەی[ئەسڵی] بوکچینی گۆڕیوە. بوکچین ئەنارکست بووە بەو شێوەیە ئەو دژی هەموو جۆرەکانی هیراشی بووە هەر لە : هیراشی نەژادیی، جەندەریی، سەکسی پاوانخوازیی لە لایەن دەوڵەتەوە تا دەگاتە پەیوەندییە شەخسییەکان. مستەر ئەجەلان جەخت لەسەر هیراشی جیندەیی و گرنگیی ئازادی ژنان دەکات. ئەوەش یەکێکە لە گەورەترین گۆڕانی تئیوریی کە من بزانم "10

سەرەڕای ئەم لەکچوون و جیاوازیانە ، بەڕای من جیاوازییەکی دیکەی گەورە لە نەوانی دیدی بوکچین و ئەجەلاندا هەیە . بوکچین باوەڕی وایە دروستکردنی شارەوانییە ئازادیخوازەکان بناغەی بنیاتنانی

کۆنفیدرالیزمە.

دروستکردنی کۆنفیدرالیزمیش بە تەواوی بەندە و متمانە دەکاتە سەر پەروەردە و پێگەیاندن ، ڕێکخستن و بەشداریکردنی خەڵکی. ئۆجەلانیش باوەڕی وایە ئەو بەشداریکردنە کاری خودیی خەڵکی خۆیەتی و دەبێت لە ڕێگای کۆبونەوەی جەماوەریی/ ئەنجوومەنەکانەوە بێت بە لێدوان و گفتوگۆکردنی پرسە هەنووکەییەکان و ئەوانەشی کە پەیوەندییان بە بارودۆخەکەوە هەیە ، بڕیارەکانیش دەبێت بە کۆمەڵ/ هەرەوەزیانە بدرێن. بۆ بەڕیکردنی ئەمەش ئەو پێشنیاری ئامرازی دیمۆکراسی ڕاستەوخۆ و چالاکی ڕاستەوخۆ دەکات.

گەرچی لای ئۆجەلان ئامانج هەر هەمان ئامانجی بوکچینە وەکو پێشتر خستمە پێشچاو، بەڵام ڕێگای گەیشتن بە قۆناغەکە لە لایەنێکەوە یاخود لانی کەم ئەوەی کە لە ڕۆژاوا و لە باکور دەتوانین بیبینین ، جیاوازە. تاکو ئەم چرکەیە ئۆجەلان سەرۆك و ڕابەری پەکەکەیە و سەرۆک و ڕابەری ڕۆحیی کوردانی باکور و ڕۆژاوایە و هەروەها زۆرێک لە کوردانی باشور و ڕۆژهەڵاتیش . ئەوە ڕاستیە کە ئۆجەلان پەیوەندی بە حیزبەکەی و خەڵکەکەیەوە کردووە کاتە کە لە بەندیخانەوە دەیتوانی بیکا . ئەو هەوڵی زۆریدا بۆ ڕازیکردنیان بۆ گۆڕانی پەکەکە بۆ بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی. بەرەنجامی ئەوەش لێدوان و گفتوگۆیەکی زۆری لە ساڵی 2012 وە خستەوە، دوای ئەوەش سەبارەت بە ئایدیای ڕێکخستنەوەی دەوڵەت-نەتەوە ، پابەندبوون بە ئاگربەستییەوە ، هەروەها گفتوگۆکردن دەربارەی ئەنارکیزم . لەگەڵ ئەوەشدا پەکەکە نەگۆڕا بەوەی کە ئەمە و ڕەنگە ئۆجەلانیش، دەیویست.
کاتێک کە پەیوەندی نێوانی ئۆجەلان و دەرەوەی لە مانگی نیسانی 2015 دا بڕا و بارودۆخێکی نوێ لە باکوردا بە هۆی هێڕشی ناڕەواو فاشیانەی دەوڵەتی تورکیاوە نەك هەر بە سەر پەکەکە بەڵکو هەموو کورد لەوێ، پەکەکە زیاتر میلیتەرایز / عەسکەرتاریی بوو ، لەبەر ئەمەش بۆ پەکەکە گرنگتر بوو بایاخ بە بەرپەرچدانەوەی دەوڵەت بدات تاکو بەردەوامبوون لەسەر پرۆژەکەی پێشتری. لە ڕۆژاواش زۆر یا کەم هەمان شت ڕویدا، بەڵام لەوێ لەبری شەڕ دژ بە سوپای ئەسەد ناچارکرا بەوەی کە بەرگریی لە کۆبانی و شوێنەکانی دیکە بکات لە بەرانبەر داعش دا** جێگای گومان نییە کە لەسەردەمی شەڕ لە هەر وڵاتێکدا، بزوتنەوەی کۆمەڵایەتی/ جەماوەریی لاواز دەبێت و بزوتنەوەی سەربازیی بەهێزتر . هەر بەو شێوەیەش لە باکور و ڕۆژاواشدا پەکەکە و پەیەدە لەسەر حسابی بزوتنەوە جەماوەرییەکە زیاتر بەهێز بوون.

ئالیرەوە من دەرنجامی ئەوە دەکەم کە لە باکور و ڕۆژاوادا جوتێك حیزبی هیراشی بە زەبتوڕەبت لە پشتەوەی دروستکردنی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیکن لە هەردوو کوردستانا . هەر بەو هۆیانەی سەرەوە ئەمانە ئەو پارتیانەن کە بڕیارە گرنگ و گەورەکان دەدەن ، پلان دەکەن، کێشەی سیاسەت دەکێشن و گفتوگۆ و سازش لەگەڵ دوژمنانیان و دەوڵەتەکانا دەکەن ، هەر ئەمانن کە بڕیاری شەڕ و ئاشتی دەدەن. بۆ دەنیاییەوە ئەمانەش کێشە و پرسی زۆر گەورەن کە داهاتوی کۆمەڵەی ڕۆژاوا و باکوریی پێوە بەندە. بەداخەوە و بە بەدبەختیی، پارتە سیاسییەکانن کە ئەم بڕیارانە دەدەن لەبری خودی خەڵکەکە لە کۆبونەوە و ئەنجوومەنەکانی خۆیانا لە ڕێگای چالاکی ڕاستەوخۆوە.

لای بوکچین هەکار و ئەرکی دروستکردنی شارەوانییە ئازادیخوازەکان و کۆنفیدراڵیزم کاری خەڵکەکەیە یاخود "هاووڵاتیانە" وەکو ئەو ناوی خەڵکی بۆ هاووڵاتیان دەبات، بەلام لای ئۆجەلان و پەکەکە لانی کەم لە حاڵی حازردا، ئەرك و ئامانجی پارتە سیاسییەکانە.
لە بەشی کۆتایی ئەم وتارەدا پرسیارێك دێتە پێشەوە. ئایا ئەوەی کە لە ڕۆژاوادا هەیە لە ئەستادا کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیکە ؟
وەڵامی ئەم پرسیارە یەکجار قورسە بۆ من چونکە من لە وەرگرتنی زانیارییەکانما تەنها متمانەم کردەتە سەر ئەوەی کە لەسەر ڕۆژاوا دەستم دەکەوێت، ئەویش دووکەوتنی دەنگوباس و هەواڵە لە ڕادوە و تیڤی ، ماڵپەڕەکان ، سۆشیاڵ میدیا بەتایبەتی فەیسبوك و چوونە کۆبونەوەکانە.
بۆ وەلامدانەوەی ئەم پرسیارە و تێگەیشتن لە هەموو لایەنەکانی کە پەیوەندی بە ئاینەدەی رۆژاواوەیە پێویستم بە کردنی چەند توێژینەوەیەکی بنەڕەتی هەیە . ئەم کارەش چونە شار و شارۆچکە و گوندەکانی ڕۆژاوایە ، قسەکردنە و دیمانەکردنی خەڵکێکی زۆرە لە زۆربەی مەیدانەکان و لە پلە و پایە جیاوازەکانی هەموو کەرتێکی کۆمەڵەی ڕۆژاوادا. بینینی کۆمونەکانە و بەشداریکردنی کۆبونەوەکانیانە و دووکەوتنی بریارەکانیانە . بینینی هەرەوەزییەکان و شیکردنەوەی هاوسەنگی هێز و دەسەڵاتەکانە لە نێوانی بزوتنەوەی تەقدەم و پەیەدە و هەروەها لە نێوانی ئەوان و ئیدارەی خۆبەڕیوەبەریی، خەسارییەکەیە لەگەڵ کردنی زۆر کاری تر.

هەموومان تێبینی ئەوەمان کردووە کە زۆرێك نوسراو لەسەر کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك لە ڕۆژاوادا ، هەیە. زۆربەی زۆری ئەم نوسینانە پۆزەتیڤانە و هاوپشتیانەیە بۆ ڕۆژاوا، هەموویان یەکدەگرنەوە کە کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك لەوێ دروست بووە یاخود

لە دروستبووندایە.
بە بڕوای من گرفتی سەرەکی زۆربەی ئەو نوسینانە پەراوێزخستنی شتە سەرەکییەکانیانە ، ڕووداوەکانە لە بەرانبەر ڕۆڵ و هەژموونی پێیەدەدا کە تا ڕادەیەك لەیاد کراون. هاوڕێیانێك کە ئەم نوسینانەیان نوسیوە یاخود لەبیریان کردووە یا نەیان ویستووە ئەوە بڵێن کە دروستکردنی کۆنفیدراڵیزم و کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك ئەرکی ئەنارکیستەکانە. ئەنارکیستەکان نەك پارتە سیساسییەکان کە دەبێت بەشداری بکەن و لە ڕێگای بزوتنەوە جەماوەرییەکەوە لە پرۆسەی دروستکردنی کۆنفیداراڵزم، کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیکەوە بگەڕێن چونکە هەندێك کێشەو پرس دێنە پێشەوە کە دەبێت لە ڕێگای شارەوانی ئازادیخوازەوە کە بناغەی کۆمەڵەی ئازادە، لابەلابکرێتەوە. بوکچین دەنوسێت " پێش سەردەمی کۆمەڵەی چینایەتی " گەرچی ناکرێت ئیمە کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك (یاخود کۆمەنیلیزم) ببینین کە پەیوەست بە ئەنارکیزمەوە نەبێت چونکە ئەوان [ئەنارکیستەکان – زاهیر] زۆر بە دووی ترادیسۆنی ئەنارکیزمی کلاسیکییەوەن "4 .

لە پرسی ڕۆژاوادا زۆر پرسیار هەیە کە بکرێت زۆرێکیش لە کێشە یەکلایینەکراوەکان هەن، کە دەبێت قسەیان لەسەر بکرێت. وەکو : ئایا هەموو کەسێك ئازادە لە بەشداریکردن لە سیاسەتا و بەشداریکردن لە کۆبونەوەکانا کە بڕیارەکانی تیادا دەدرێت ؟ ئایا ئەو کەشانە کە لە سەرەوە دەستنیشانم کردن و ئەو بڕیارانەی کە دەدرێن ئایا بە دەستەجەمعی لە کۆبونەوە جەماوەرییەکانا لە ڕێگای چالاکی ڕاستەوخۆوە دەدرێن؟ ئایا هەرەوەزییەکانی هەنوکە بەڕاستی لە لایەن کۆمینەکانەوە خاوەنداری لێدەکرێت یاخود ئیدارە خۆسەرییەکە یان جۆرێك لە تێکەڵەیە لە خاوەندارێتی تایبەتی و گشتی ، هەروەها ئایا هەموو کەس دەتوانێت کە ببێتە ئەندام لەم هەرەوەزییانەدا بە پشتگوێخستنی ئەوەی کە ئەوانە کێن و جیاوازییان چییە ، هەروەها چۆن بەرهەمی ئەم هەرەوەزییانە دابەشدەکرێت؟ ئایا کۆمونەکان و 'ماڵەکانی گەل' لە ڕاستیدا گروپ یا ڕێکخراوێکی هیراشی نین؟ بۆچی سەرۆك و هاوسەرۆکیی لە پلەکانی خۆیانا بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ دەمێننەوە؟ ئایا سەرۆکی ئیدارەی خۆسەرییەکە و ئەوانەی کە لە پلەیەکی بەرزی تەقدەم و کۆمونەکاندان لە ڕێگای دیمۆکراسی ڕاستەوخۆوە هەڵدەبژێرێن یاخود هەر دادەنرێن؟ چەندێك بە جددی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك کار بەرەو بەدیهێنانی کۆمەڵەیەکی ئیکۆلۆجیانە دەکات و تا ئێستا چی لەو بارەوە بە دەستهێنراوە؟ لە ڕاستیدا پرسیارگەلێکی زۆری تر سەبارەت بە لایەنەکانی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك هەیە و دەبێت قسەیان لەسەر بکرێت و

وەڵامەکانیان تاووتوێی بکرێن.

بە بۆچونی من ئەوانەمان کە تا ئیستا دەربارەی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك نوسیومانە وەڵامی زۆرێک لە پرسیارکانمان نەداوەتەوە یاخود کاری تەواومان لەسەر ئەم پرۆژەیە نەکردووە.
من هەندێك لەو هاوڕێیانە دەناسم کە لە سەر ئەم پرسە وتاریان نوسیوە زۆر لە ڕۆژاوا نەماونەتەوە تاکو سەبارەت بە هەموو لایەنەکانی کۆمەڵەکەی بزانن و توێژینەوەی تەواو لەسەر ئەم پرسە بکەن. ئەو کەسانەشی کە بۆ ماوەیەی زۆر لە ڕۆژاوا ماونەتەوە ئەو هاوڕێیانە بوون کە پەیوەندیان بە یەپەگە و یەپەژەوە کردووە .
لەگەڵ هەموو ئەوانەی سەرەوەشدا ، ئەبێت لەسەر ئەوە پێکبێین کاتێك کە دەنوسین و توێژینەوەی ڕۆژاوا دەکەین نا بێت ڕۆژاوا پەراوێز بخەین لەو بارودۆخەی کە دەورەی داوە . دەبێت بە باشی دوژمنەکانی ڕۆژاوا لە ناوەوەی سوریا و دەرەوەی ببینین، هەروەها بەردەوامبوونی لە ش□□یدا دژ بە داعش و بە ڕژێمی ئەسەد ، تورکیا و ئەگەری شەڕی داهاتوش کە ڕەنگە عێراق و ئێران و تورکیا یەکبگرن دژ بە پەکەکە ، نەدەینە لاوە.
سەرەڕای هەموو ئەوەی کە باسمکردن دەبێت دان بەو ڕاستییەشدا بنێین کۆمەك و هاوپشتیی نێونەتەوەیی کارا و بەهێز لە لایەن چەپ و کۆمۆنیست و سوشیالیست و نقابی و ئەنارکیستەکانەوە نەبوو هەروەها هەمان یاخود لەو چەشنە بزوتنەوەیە لە هێج وڵاتێکی دراوسێ یا لە ناوچەکەدا ڕووی نەدا . ئەگەر بارودۆخی ڕۆژاوە جیاواز بوایە لەوەی کە هەر لە 2015 وە پێیدا دەڕوات و ئەو هەلو مەرجانەی کە باسم کردن بهاتنایەتە کایە ، ڕەنگبوایە ڕۆژاوا وەڵامی هەموو پرسیارەکانی منی بە بارێکی پۆزەتیقانە بدایەتەوە و نموونەیەکی باشتری بدایەتە دەستمان.

زاهیر باهیر – لەندەن
شوباتی 2018
Zaherbaher.com

*Communalism ئەم چەمکە هی بوکچینە ، وەکو چەمکێکی سیاسی فەلسەفی بەکاری هێناوەو گەشەی پێکردووە و وەکو خۆبەڕیوەبەرییەك یاخود سیستەمێکی خۆبەڕێوەبەریی کە کۆمونەکان بە ئازادیی و سەربەخۆیی خۆیانەوە لە فیدراسوێنێکدا یەکبگرنەوە پەیڕەوی مەبادیئەکانی خاوەندارێتیی بکەن و بیخەنە پراکتیکەوە .
**ئەم وتارە پێش هێڕشی دەوڵەتی فاشی تورکیا بۆ سەر عەفرین ، ڕەشنوسەکەی نوسراوە .

سەرچاوەکان

Anarchist and Radical Texts/The Anarchist Sociology of Federalism

2 Libertarian municipalism – Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/Libertarian_municipalism

Biehl J. Ecology or Catastrophe, The life of Murray 3 Bookchin, Oxford University Press 2015, P 227

The Meaning of Confederalism | The Anarchist Library 4 https://theanarchistlibrary.org/library/murray-bookchin-the-meaning-of-confederalism.pdf

5 The politics of Social Economy, Libertarian Municipalism. Biehl, J. P 110 and 118 https://drive.google.com/file/d/0B6YOyGNakE86b3RLY2RZN0dySUE/view?usp=sharing

6 http://www.freeocalan.org/wp-content/uploads/2012/09/Ocalan–Confederalism.pdf

7 Democratic Confederalism – ROAR Magazine

8 Abdullah Ocalan, Capitalism and unmasked gods and naked kings: Manifesto for a Democratic Civilization, Volume ll (page 110). Published New Compass Press, Porsgrun, Norway and International Initiatives edition, Cologne, Germany 2017

9 The Murray Bookchin Reader. Edited by Janet Biehl (page 75) https://archive.org/details/themurraybookchinreader

10 Golphy O. Rojava’s democratic confederalism: the experiment of an American theory. 2016. https://www.reddit.com/r/syriancivilwar/comments/4fxpd5/rojava/s_democratic_confederalism_the_experiment